วัดพระธาตุบังพวน

ที่ตั้ง

วัดพระธาตุบังพวน ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พิกัดแผนที่

แผนที่ระวาง 5544 III มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐

พิมพ์ครั้งที่ 1-RTSD ลำดับชุด L 7017

พิกัดกริด 48 QTE 630546

เส้นรุ้ง ๑๗ องศา ๔๔ ลิปดา ๓๐ พิลิปดาเหนือ

เส้นแวง ๑๐๒ องศา ๔๑ ลิปดา ๑๐ พิลิปดาตะวันออก

สิ่งสำคัญที่ขึ้นทะเบียน

๑. พระธาตุบังพวน
๒. พระวิหาร
๓. เจดีย์ทรงกลม
๔. วิหารพระนาคปรก
๕. สระน้ำ
๖. วิหารน้อย
๗. เจดีย์รูปสี่เหลี่ยม
๘. เจดีย์เล็ก
๙. เจดีย์เล็ก
๑๐. เจดีย์เหลี่ยมทรงสูง
๑๑. พระอุโบสถ

ประวัติสังเขป

ตามตำนานกล่าวว่า ในสมัยพระเจ้าจันทบุรีครองนครเวียงจันทน์ ได้ตรัสสั่งให้หมื่นกางโฮงมาเป็นเจ้าเมืองเวียงคุก ในครั้งนั้นมีพระอรหันต์ ๓ องค์ นามว่าพระพุทธรักขิต พระธรรมรักขิตและพระสงฆ์รักขิต ได้ชักชวนกุมารเมืองต่างๆ ออกผนวชจนบรรลุพระอรหันต์ทุกองค์ ต่อมาได้นำพระบรมธาตุหัวหน่าวไปประดิษฐานที่ภูเขาลวง คือพระธาตุบังพวน เมื่อพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์และหมื่นกางโฮงทราบเรื่อง จึงพร้อมกันสร้างพระเจดีย์ธาตุบังพวน

(ขี้โผ่น) ขึ้นประดิษฐานพระบรมธาตุ ต่อมาในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ย้ายราชธานีจากหลวงพระบางมายังนครเวียงจันทน์ ในราว พ.ศ. ๒๑๐๓ ทรงเกิดพระศรัทธา โปรดฯ ให้ก่อพระเจดีย์ใหญ่ครอบพระธาตุ เสริมทับด้วยอิฐเผา ภายหลังวัดพระธาตุบังพวนได้ถูกทิ้งร้างไปจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๙๒ พระครูเจติยานุรักษ์ได้บูรณะวัดขึ้นใหม่เป็นที่เคารพศรัทธาแก่คนทั่วไป ครั้นเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ องค์พระธาตุได้หักพังลงมาตั้งแต่ส่วนยอดถึงองค์ระฆัง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการปฏิสังขรณ์

ลักษณะรูปแบบศิลปกรรม

เป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ ประกอบด้วยเจดีย์จำนวน ๑๕ องค์ วิหาร ๓ หลัง อุโบสถ ๑ หลัง บ่อน้ำโบราณ และเนินดินอีก ๘ เนิน ล้อมรอบด้วยแนวกำแพงอิฐด้านทิศเหนือมีขนาดยาว ๑๗๐ เมตร มีประตูอยู่กึ่งกลางกำแพง ด้านทิศตะวันตกยาว ๑๕๕ เมตร ด้านทิศตะวันออกยาว ๑๘๕ เมตร ส่วนด้านทิศใต้ถูกทำลายไปมาก พระธาตุเจดีย์มีหลายขนาด องค์ใหญ่ที่สุดคือพระธาตุบังพวน นอกนั้นเป็นเจดีย์บริวารรูปทรงและขนาดต่างๆ เช่น เจดีย์ทรงปราสาทมีซุ้มจระนำ เจดีย์ทรงกลม เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม เป็นต้น วิหาร ๓ หลัง ประกอบด้วยวิหารใหญ่ (วิหารพระเจ้าใหญ่) บูรณะและทำหลังคาคลุมไว้ ยังคงเหลือเสาศิลาแลงขนาดใหญ่ดั้งเดิมอยู่ ๔ ต้น วิหารอีกหลังคือวิหารพระนาคปรก และวิหารน้อยอีกหนึ่งหลัง

นอกเหนือจากองค์พระธาตุบังพวนแล้ว กลุ่มโบราณสถานข้างต้น ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “ สัตตมหาสถาน “ ซึ่งสร้างตามคติการจำลองสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ ๗ แห่ง ภายหลังจากที่ทรงตรัสรู้

ในบริเวณวัดยังได้พบโบราณวัตถุสำคัญหลายชิ้น ได้แก่ พระพุทธรูปบุเงิน-บุทอง มีจารึกที่ฐาน ระบุศักราชตรงกับ พ.ศ. ๒๑๑๘ พ.ศ. ๒๑๕๐ พ.ศ. ๒๑๕๘ และ พ.ศ. ๒๑๖๗ และยังระบุถึงพระนาม “ พระโพธิสาลราช “ อีกด้วย (พ.ศ. ๒๐๖๓–๒๐๙๓)

อายุสมัย

ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑–๒๓ ในสมัยวัฒนธรรมล้านช้าง

ประเภทโบราณสถาน

ศาสนสถานในพุทธศาสนา

ลักษณะการใช้งานในปัจจุบัน

โบราณสถานในบริเวณวัด เป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของท้องถิ่นและบุคคลทั่วไป

การขึ้นทะเบียน

๑.กำหนดจำนวนโบราณสถานสำหรับชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ ระบุว่า “วัดบ้านธาตุ อำเภอมีชัย ตำบลดอนหมู”

๒.กำหนดจำนวนและขอบเขตโบราณสถานสำหรับชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๖๐ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๙๕ ระบุว่า "ธาตุบังพวน อำเภอเมือง ตำบลดอนหมู ด้านเหนือยาว ๓ เส้น ๑๗ วา ด้านใต้ยาว ๔ เส้น ๘ วา ด้านตะวันออกยาว ๔ เส้น ๕ วา ด้านตะวันตกยาว ๓ เส้น ๑ วา เป็นเนื้อที่ประมาณ ๑๙ ไร่ ๓ งาน ๖๐ ตารางวา"

๓.กำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๘ ตอนที่ ๑๗๗ วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๔ ระบุว่า "วัดพระธาตุบังพวน ตำบลดอนหมู อำเภอเมืองฯ จังหวัดหนองคาย เนื้อที่ ๑๘ ไร่ ๓ งาน"

ที่มาของข้อมูล

๑.ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ หน้า ๑๕๒๗

๒.ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๖๐ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๙๕ หน้า ๓๒๘๒

๓.ราชกจิจานุเบกษา เล่ม ๙๘ ตอนที่ ๑๗๗ วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๒๔ หน้า ๓๖๙๔

๔.อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ข้อมูลแหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุสถานและแหล่งศิลปกรรมจังหวัดหนองคาย เล่ม ๑: อำเภอเมืองหนองคาย, สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น, เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๒.

หมายเหตุ

คำว่า " บังพวน " แผลงมาจากคำว่า " บังคน " ชาวบ้านเรียก " ขี้โผ่น " แปลว่ากระเพาะอาหาร ตามความเชื่อถือว่าเป็นพระธาตุซึ่งบรรจุพระบังคนหนักของพระพุทธเจ้า